

פוסט מס 10: התנהגויות הוראה בשיעור – רמת ההפשטה

נושא הפוסט הזה הינו בסיס/דרישת קדם להבנת הנושא שאציג בפוסט הבא שהוא - מה ידוע מהמחקר על ההיבטים המרכזיים בהתנהגויות של הוראה טובה.

קוראים נכבדים, להלן אתגר קצר עבורכם שרצוי שתתנסו בו "באמת" כדי שתבינו היטב את המשך...

להלן רשימה של 10 התנהגויות הוראה בשיעור (מדובר בהוראה בכיתה לימוד פיזית, לא בהוראה מקוונת, רשום בלשון זכר אך מכוון גם ללשון נקבה). שתי המשימות שלכם:

א. האם תוכלו לתת שם יחיד לכולן? שם שיבטא את הפונקציה שהן ממלאות בהוראה?

ב. האם תוכלו עכשיו למיין 10 ההתנהגויות לשלש קבוצות, כשכל קבוצה מייצגת פעילות שונה להשגת המטרה המבוטאת בשם היחיד שמצאתם במשימה הראשונה?

1. המרצה מציג דוגמאות והדגמות דרמטיות, אנלוגיות ומטפורות, ניסויים מעניינים; מספר אנקדוטות; משתמש בהומור; מציג נקודת מבט וידע אישיים; מספר על עצמו.
2. המרצה מציג חומר חדש בהתלהבות פיזית המועברת דרך הקול, תנועות הידיים, מימיקת הפנים
3. המרצה מציג קונטרוברסיה מרכזית בתחום ובוחר שני תלמידים להגן בפני הכיתה על כל אחת משתי הטענות המנוגדות.
4. המרצה מבקש מהסטודנטים בכיתה לנחש מה עומד לקרות בסוף ההליך שאותו הוא מציג, או מה התוצאות של מחקר מסוים שבו עוסקים.
5. המרצה מארגן את הסטודנטים לעבוד בשיעור בקבוצות קטנות לשם פתרון בעיות או עיבוד משימות.
6. המרצה משנה במהלך השיעור את מצבו ומקומו בחלל הכיתה – מסתובב בכל שטח הכיתה, גם מסביב למושבי הסטודנטים.
7. המרצה שומר על מגע עין עם הסטודנטים בכל מהלך השיעור.
8. המרצה מנמק לסטודנטים מדוע הנושא שמלמד חשוב, יישומי או רלוונטי להם כיום, או יהיה כך בעתיד.
9. המרצה מטיל מראש, לפני השיעור, על סטודנטים אחדים משימות שיציגו בשיעור לפני שאר התלמידים בכיתה, כמו הצגת סיכום החומר של השיעור הקודם בתחילת השיעור, או הצגת פתרון בעיה/משימה שניתנו כשיעורי הבית, או הצגת סיכום של מאמר מדעי, וכדומה.
10. המרצה מציג את התוכן כסיפור מתח, כחושף בהדרגה שלבים של תעלומה.

הסתירו עכשיו לעצמכם את המשך מה שכתוב על המסך (הכנסתי לשם כך רווח של עמוד אחד, אז אל תשכחו לחזור להמשך...) ונסו להשיב על שתי המשימות...

הנה תשובות למשימות האתגר שלעיל: כל עשר התנהגויות ההוראה ברשימה מיועדות ליצור ולתחזק עניין בשיעור - לקדם את הריכוז והקשב של הסטודנטים במהלכו. לפיכך, שם יחיד שמאפיין את כולן הוא: "התנהגויות הוראה שמקדמות עניין בשיעור", או "שמקדמות ריכוז וקשב בשיעור".

ניתן לחלק את 10 ההתנהגויות לשלוש קבוצות של "התנהגויות ביניים", על פי השיטה/הדרך שבה המורה מקדם את העניין בשיעור:

a. דרך התוכן המוצג: 1, 8, 10

b. דרך התנהגות המורה: 2, 6, 7

c. דרך הפעלת הסטודנטים: 3, 4, 5, 9

המבנה הבא ממחיש את הקשר בין רמות הפשטה של התנהגויות ההוראה השונות. "קידום העניין בשיעור" או "קידום הריכוז והקשב בשיעור" היא התנהגות ההוראה הכללית/מופשטת ביותר. ההתנהגויות a,b,c הן יותר קונקרטיות אבל עדיין כלליות ומופשטות (אינן נותנות הנחיות להתנהגויות ספציפיות/לטכניקות הוראה בכיתה). אפשר לומר שהן ברמת ביניים של הפשטה, ואילו 1-10 הן התנהגויות קונקרטיות/ספציפיות - טכניקות של הוראה, ברמה הנמוכה ביותר של הפשטה.

הוראה מעניינת:

התנהגויות ספציפיות

קידום הריכוז והקשב
בשיעור
דרך:

הפעלת
התלמידים:
פיזית וקוגניטיבית

התנהגות
המורה

התוכן
המוצג

בנוסף ל-10 ההתנהגויות הספציפיות המפורטות לעיל, ניתן לרשום עוד עשרות רבות של התנהגויות ספציפיות שיכולות לתרום לכל אחת משלוש התנהגויות הביניים.

שאלה חשובה - האם יש אי אילו התנהגויות ספציפיות שהן הכרחיות כדי להשיג עניין בשיעור? למשל, מקובל לחשוב שהמורה המתלהב, הדינאמי, עם קול רם ואנימטיבי, זה שמתנהג כמו איש עסקים או איש מכירות נמרצים,

הוא הטיפוס המרכזי להשגת עניין בשיעור. ואולם בתצפיות בשיעורים באוניברסיטה ראיתי מורים לא מעטים שכלל וכלל אינם מתנהגים כך אלא הם מדברים קול שקט ונמוך ולא מפגינים התלהבות באופן פיזי, אבל מעוררים עניין רב דרך הצגת התוכן של השיעור או דרך הפעלת הסטודנטים. דבר זה נכון לכלל ההתנהגויות הספציפיות. לא ידוע לי על התנהגות ספציפית אחת מסוימת שנמצאה במחקר כמיושמת על ידי כל המרצים שמדורגים גבוה על יצירת עניין בשיעור, כלומר, שהיא כנראה הכרחית להשגת עניין בשיעור.

לסיכום, מורים המצטיינים ביצירת עניין, ריכוז וקשב בשיעור משיגים את הצטיינותם על ידי התנהגויות הוראה ספציפיות שונות, כל אחד בדרכו וסגנונו הוא. אין שום התנהגות הוראה ספציפית שהיא הכרחית כדי להצטיין ביצירת עניין בשיעור.

הדבר נכון גם לגבי ההתנהגויות ברמה המופשטת יותר – רמת הביניים. למשל, האם כדי להשיג עניין בשיעור הכרחי להציג תוכן מעניין? או להתנהג באופן מעורר ריכוז וקשב? או להפעיל את הסטודנטים במהלך השיעור? גם כאן התשובה שלילית – יש מרצים שמצטיינים בעניין שהם מעוררים בשיעור על אף שאינם טובים לפחות באחת משלוש קטגוריות הביניים: שאינם מציגים את התוכן בצורה מעניינת, או שאינם מתנהגים בשיעור באופן שמרתק תשומת לב וריכוז, או שאינם מפעילים את הסטודנטים באופן קוגניטיבי או פיזי.

אם נסכם, מרצים מעניינים יוצרים ריכוז וקשב בשיעור בדרכים שונות ומגוונות ואין דרך (טכניקת הוראה, התנהגות ביניים) יחידה שהיא הכרחית להשגת יצירת עניין בשיעור.

מהו הקשר לסקרי ההוראה?

אם רוצים לבדוק עד כמה המרצה מעורר עניין בשיעוריו, יש לשלב בשאלון הסקר פריט אחד לפחות שעוסק בהשגת עניין - בקידום הריכוז והקשב. לפי האמור עד כה, פריט זה אינו יכול להיות ברמת הפשטה נמוכה (של פריטים ספציפיים) וגם לא ברמת הביניים שכן כפי שראינו, מורים שמעוררים עניין בשיעוריהם עושים זאת בטכניקות והתנהגויות ספציפיות שונות, ובשימוש בהתנהגויות ביניים שונות ואין התנהגות יחידה שהיא הכרחית לשם כך ושלכן צריך לכלול אותה כפריט בשאלון הסקר. **מכאן, שהפריט שייכלל בשאלון צריך להיות ברמת ההפשטה הגבוהה ביותר, לדוגמה:**

מהי רמת העניין/הריכוז והקשב שהמרצה מעורר בשיעור? (וכאן בא סולם הדירוג, מנמוך ועד גבוה)

משימת אתגר עבורכם לקראת פוסט של השבוע הבא

אנא נסחו מהן לדעתכם התנהגויות ההוראה הכלליות (ברמת ההפשטה הגבוהה ביותר), שהן הכרחיות להוראה מצטיינת? (אחת מהן היא עניין/קידום הריכוז והקשב שבה עסקנו בפוסט זה).